

*Поліщук Р.
аспірант кафедри теорії та історії культури
Львівський національний університет імені Івана Франка*

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ ІДЕНТИЧНОСТІ

Анотація. Сучасне суспільство змінюється дуже швидко, що не дає ідентичності бути чітко сформованою, стійкою. Цей динамічний процес у глобалізованому просторі створює проблему дослідження формування ідентичності, що є актуальним для нашого сьогодення. Саме результат ототожнення індивіда з групами й спільнотами, на нашу думку, дозволяє усвідомити його місце у світі, приналежність до певної категорії, соціальної групи. Соціологічний підхід до вивчення поняття ідентичності дозволяє прослідкувати створення нового типу ідентичності в умовах соціальних і політичних змін. Мета статті — здійснити аналіз природи культурної ідентичності у соціально-філософському аспекті.

Ключові слова: ідентичність, соціальна ідентичність, соціалізація, референтна група.

Для нашого дослідження є важливим, що роботи даного підходу аналізують феномен ідентичності через осмислення причин консолідованості товариств, соціокультурної потреби в єдності (Е. Дюркгейм, Р. Мертон); розробку типів взаємодій між ідентифікаційними стратегіями (У. Огборн, Б. Малиновський, М. Мід); акцентування нового в розгляді двох аспектів ідентичності «Я» і «Іншого», які розглядаються як комплементарні, взаємно конструюються і не існують одне без одного (П. Бергер, Т. Лукман, Дж. Мід, І. Гофман, А. Шютц та ін.), з поняттям «роль», «соціалізація», «референтна група» (Г. Теджфел, Дж. Тернер.).

Ідентичність (англ. — identity) — тотожність, індивідуальність, справжність. В цьому сенсі він є синонімом поняття автентичність (англ. authenticity). Одночасно, ідентичність означає специфіку об'єкта або суб'єкта до самого себе і відрізняє його від всього іншого. Можна казати, що ідентичність є нормативною складовою процесу порівняння. Операціоналізацією поняття ідентичності можуть бути: аналогія, подібність, рівнозначність, однаковість, збіг. За допомогою цих понять нескладно знайти і розрахувати тотожність об'єктів. Набагато складніше визнати соціальну ідентичність суб'єкта, який спирається не тільки на вимірювання, й на його суб'єктивну та колективну оцінку.

Появу терміна «ідентичність» пов'язують з Е. Еріксоном і Е. Фромом. Його запровадженню в психологію передують роботи З. Фрейда, який використовував термін ідентифікація. Поняття — ідентифікація (ототожнення), запропоновано З. Фрейдом у роботі «Масова психологія і аналіз людського Я» [8, 17-20] і означало саме ранній прояв емоційності в зв'язку з іншою особою. У соціально-психологічній літературі термін має більш широке значення, ніж у психоаналітичній і позначає імітацію, наслідувальну поведінку, емоційне злиття з об'єктом.

Сучасне теоретичне осмислення феномена ідентичності формується до кінця 60-х рр. ХХ ст., в міру того, як соціологія звертає увагу на створення соціальними агентами власних класифікацій соціальних фактів та те, що ці факти обумовлені фактами соціальної диференціації.

Соціокультурну потрібність в єдності аналізують Е. Дюркгайм та Р. Мертон. Там, де ми вживаємо «колективна ідентичність», Е. Дюркгайм вживає «індивідуальність» групи. Він ставив питанням: як примирити чесноту патріотизму з ідеалом універсалізму? Звичайно, така проблема існує лише для тих, хто вважає патріотизм чесною. У випадку Дюркгайма, для якого цей конфлікт протиставляє дві законні прихильності, ми б використали дві цінності, які він відповідно називає ідеалом людським та ідеалом національним.

Дюркгайм підкреслює, що не може бути політично створеного суспільства без «індивідуальності», даний термін означає самосвідомість. Бажати, щоб громадяни припинили відчувати прихильність до своєї країни, це значить жадати від них, щоб вони забули, що вони є громадянами. Тобто, вимагати у цієї держави, щоб вона не була державою. От тому, на його думку, рішення полягає не в прагненні знищити почуття національних особливостей, начебто вони в основі своєї шкідливі, а направити їх у напрямку мирного суперництва між народами. Ось такий патріотизм був би, звичайно, мирним, але витікав би з самолюбства. Він вважав, що цей патріотизм не виключає, при необхідності, будь-яку національну гордість; ні колективна індивідуальність, ні особисті індивідуальності не можуть існувати без самих себе, без того, що вони є, без деякого почуття,

і це почуття завжди має щось особисте. Поки будуть існувати держави, буде існувати соціальне самолюбство, і немає нічого більш легітимного. Але суспільства можуть застосувати своє самолюбство не для того, щоб бути самими великими або самими багатими, а щоб бути самими справедливими, самими організованими, мати найкращу моральну конституцію [5, 1-2].

Подальший розвиток проблематики ідентичності в соціогуманітарному руслі, пов'язаний з посиленням уваги до екзистенціальної проблематики, ціннісно-символічним, а потім і тексто-смысловим аспектам ідентичності, з наростанням акцентів неспівпадіння просторово-тимчасових і ціннісно-смыслових градацій соціокультурного буття. У цьому плані показовим було введення Р. Мертоном поняття референтної групи, по відношенню до якої відбувається ідентифікація індивіда, який сам («тілом») далеко не завжди належить до цієї групи (більше того, ця група може бути принципово для нього недоступна, вигадана, ілюзорна) [5, 138].

Р. Мертон наполягає, що ідентичність індивіда формується внаслідок його співвіднесення з колективом, який для нього є значущим. Загалом ідентичність у сучасній соціальній теорії розглядається як характеристика індивіда з погляду його належності до будь-якої соціальної спільності, групи. Таким чином, всі особистісні дескриптори, що відповідають на запитання «Хто це?», безпосередньо співвідносяться з ідентичністю чи розуміють її. У цьому випадку кожна людина стає носієм декількох ідентичностей. Розвиток цих ідей призвів до висновку, що індивід має не одну, а декілька ідентичностей (теорія ролей) [7, 24]. Р. Мертон пише: «... сім'я, школа і робота — основні чинники, що формують структуру особистості і цільову структуру американців, забезпечують інтенсивний дисциплінуючий вплив, необхідний для того, щоб індивід зберігав в недоторканності мету, яка постійно від нього вислизає, і черпав мотив в надії на винагороду, яка з раз у раз не виправдовується ... в центрі цього процесу дисциплінування людей, спрямованого на підтримку їх нездійснених устремлінь, лежать культурні прототипи успіху, живі документальні підтвердження того, що Американську мрію можна здійснити, були б тільки для цього необхідні здібності» [9, 250-251].

Взаємодію між ідентифікаційними стратегіями досліджували У. Огборн, Дж. Мід. У. Огборн визначив соціалізацію як процес, завдяки якому індивід, беручи участь у сімейній групі, групах ровесників чи локальній спільності, стає особистістю. В загальному розумінні соціалізація охоплює набування чи присвоєння індивідом

не лише цінностей і норм, а й поведінкових звичок та соціальних ролей, які в цілому дають змогу функціонувати в рамках суспільства або соціальної групи. Соціалізація індивіда, як процес здійснюється на шляху спонтанного наслідування, ідентифікації, виховання чи самовиховання. Такий процес відбувається завдяки інтеракціям з іншими людьми, тобто внаслідок взаємодій індивідів як суб'єктів суспільного життя (дитина — мати, учень — вчитель, пацієнт — лікар, підлеглий — керівник, колега — колега) [12, 618-619].

Дж. Мід, вивчаючи проблему ідентичності, визначав її як здатність людини зв'язано, цілісно сприймати свою поведінку та життя. Автор пропонує розглядати усвідомлену та неусвідомлену ідентичність. При цьому перша пов'язана зі здатністю людини за допомогою набутої в соціальній взаємодії мови розмірковувати про себе, усвідомлювати свою ідентичність. Неусвідомлена ідентичність виникає в результаті несвідомого прийняття певних норм, очікувань тієї соціальної групи, до якої належить людина. При цьому перехід від неусвідомленої ідентичності до усвідомленої можливий завдяки рефлексивним механізмам. Говорячи про усвідомлену ідентичність, слід зазначити, що вона, з одного боку, надає відносну свободу особистості, бо людина самостійно регулює свою поведінку, а з іншого боку, людина залишається залежною від соціуму, оскільки саме за допомогою мови усвідомлена ідентичність формується. Дж. Мід запропонував вирішення питання щодо співвідношення соціальної детермінації та самодетермінації особистості шляхом виокремлення ідентичності «Я» та «Ми». Ідентичність «Ми» відповідає людині, яка знаходиться під впливом соціальних стереотипів та звичаїв, тобто є соціально детермінованою. Ідентичність «Я» властива людині, яка має свій власний, індивідуальний та неповторний спосіб поведінки в соціумі. В той же час, саме завдяки соціуму та взаємодії з ним людина здатна набути ідентичність, оскільки остання не наявна у дитини від народження [6, 20].

Акультураційні процеси на прикладі міжплемінних культурних контактів остров'ян Тихого океану, досліджував Б. Малиновський. Пізні роботи дослідника були засновані на вивченні колонізації Африки європейцями. Міжкультурність або «культурний обмін» призводить не до механічного злиття «рис культури», а до унікальної, нової культури: «Дійсна суть культурного обміну між європейськими та неєвропейськими народами полягає в тому, що європейці пропонують духовні цінності і привласнюють землю, мінеральні ресурси, дешева праця». Він вважав, що антагонізм двох рас і культур викликаний конфліктом між двома системами суспільно правових інтересів.

Б. Малиновський відзначав, що дві культури — африканська та європейська, — зустрічаючись одна з одною і взаємно впливаючи, «породжують третю культурну реальність». Проте в кожному випадку ми повинні співвідносити західний вплив з особливістю племінної культури. Племінна культура африканців досить вкорінена у свідомості і практичній життєдіяльності африканців, вони підпорядковані своєму власному «культурному детермінізму», і процес заміни одних культурних реалій іншими відбувається досить складно, приводячи деколи до конфліктів, як це було у випадках з насильницьким зверненням африканців у християнську віру, гоніннями за чаклунство, стародавні звичаї і традиції. Розглядаючи культурні зміни, Малиновський зазначає, що вони можуть викликатися внутрішніми факторами і силами, які притаманні даному співтовариству, і тоді це «незалежний винахід», або ж відбуватися внаслідок культурного контакту з іншими культурами, іменованого «дифузією» [4, 501-502].

Культурно-соціальна природа ідентичності експлікується у працях відомих зарубіжних антропологів, етнографів, об'єктом спостереження яких є передусім колективна ідентичність, морально-етичні норми, стереотипи. Одна з засновників осмислення культурно-соціального підходу є М. Мід. Дослідниця, осмислюючи американський характер, виділяє наступні характеристики націй. Кожна нація — ансамбль різноманітних рис, у тому числі і протилежних. Вони можуть поєднуватися один з одним; одні можуть зникати, інші залишатися. Та є набір компонентів, які постійно впливають на національні відмінності. У першу чергу — це історія; у друге — первинні ідеали, які трансформуються, але залишаються протягом історії; у третю — домінуюча релігійна доктрина (це не більшість людей, а більшість ідей, переважаючих в конструюванні суспільства і людини); у четверту — це історія базових соціальних інститутів, а також економіко-господарський порядок, досвід населення (територіальний, природний, економічний). Важливий є процес руху, розвитку національних систем. Головною ознакою національної ідентичності стає наявність колективної сили, що проявляється у прагненні реформувати суспільство (а не просто добре жити), способах розвивати комунікацію в суспільстві, загальної гордості за досягнення, віри в ідеали, у прагненні постійно що-небудь робити і бути впевненими «ми можемо», а не «я можу» [10, 429].

Аналіз двох аспектів ідентичності «Я» та «Іншого», які взаємно конструюються і не існують одне без одного, висвітлюються у П. Бергера та Т. Лукмана. На думку вчених, ідентичність є ключовим елементом суб'єктивної реальності,

знаходиться в діалектичному взаємозв'язку з суспільством і формується соціальними процесами. Ідентичність виникає в «діалектичному взаємозв'язку індивіда і суспільства». Один раз виникнувши, вона «підтримується, видозмінюється або навіть переформується соціальними відносинами». Типи ідентичності виникають з історичних соціальних структур і далі розвиваються в суспільстві. П. Бергер і Т. Лукман звертають нашу увагу на те, що у своїй роботі вони розглядають теорії ідентичності в якості соціального феномену та подібного роду теорії автори називають «психологіями», які «включають в себе будь-яку теорію ідентичності, яка претендує на всеосяжне пояснення емпіричного феномену, притому незалежно від того, настільки таке пояснення «значимо» для сучасної наукової дисципліни, названої психологією. Психологічні теорії пропонують свої способи усунення проблематичних ситуацій у повсякденному житті і служать для «легітимізації підтримуваної ідентичності або для процедур «лагодження» встановленої в даному суспільстві ідентичності», крім того вони «забезпечують теоретичну взаємозв'язок ідентичності та світу, поки ті соціально визначаються і суб'єктивно засвоюються». Радикальні зміни в соціальній структурі можуть мати своїм результатом супутні зміни психологічної реальності. У цьому випадку можуть виникнути нові психологічні теорії, оскільки старі вже давно не дають адекватного пояснення фактичним емпіричним феноменам. З іншого боку, ідентичність може стати проблематичною на рівні самої теорії, тобто в результаті внутрішнього теоретичного розвитку. У цьому випадку психологічні теорії будуть придумуватися, так би мовити, попереду фактів. Щодо організму та ідентичності П. Бергер і Т. Лукман присвячують міркування про діалектику взаємного обмеження організму і суспільства, яка на їх думку «задана умовами людського існування і знову проявляється в кожному людському індивіді». Ця діалектика розвивається з найперших фаз соціалізації і до кінця існування індивіда. Вчені стверджують, що «зовні вона постає як відношення між індивідуальною твариною і соціальним світом. Внутрішньо це діалектика індивідуального біологічного субстрату і соціально виробленої ідентичності» [3, 279-290].

У феноменологічній соціології прагнення поєднати макросоціальну та соціально-психологічну парадигми становлення особистості визначило погляд на проблему соціальної ідентичності. Одним з представників феноменологічної соціології є А. Шюц. Свою «розуміючу соціологію» вчений протиставляє «традиційній соціології». Істотним моментом виступає вчення про інтерсуб'єктивності життєвого світу. Суть цього вчення полягає в

тому, що об'єктивність соціальної дійсності — особливого роду, відмінна від об'єктивності природи, і саме — яка народжується у відношенні «Я» до іншого «Я». Причому саме це відношення визначено знову-таки свідомістю («переживанням») «Я». Тобто інше «Я» — не що інше, як «переживання», «усвідомлення» «Я» іншого «Я».

Важливим моментом «розуміючої соціології» Шюца є вчення про «інтенціональність» розуміючої дії. Вчений пише, що всяке розуміння спрямоване на те, що має значення. Така спрямованість «розуміння», в більш широкому плані і дій суб'єкта, і означає інтенціональність. Саму «розуміючу дію» Шюц поділяє на два види: один — який не має своєю метою комунікацію, інший — що який чинить з метою комунікації. Прикладом першого може служити «рубка дерева». Скажімо, я спостерігаю за іншим суб'єктом, зайнятим заготівлею дров. Прикладом другого є «бесіда» між двома суб'єктами: «Я» і «іншим Я». Істинне розуміння сенсу дій суб'єкта, за Шюцом, полягає в усвідомленні суб'єктивних значень дій для цього «іншого Я». Поряд з цим типом розуміння, — «істинним розумінням», існують ще два інших типи: розуміння як самоінтерпретація і розуміння типізує. Одне (розуміння як самоінтерпретація) означає інтерпретацію власних переживань в термінах власного контексту значень. Іншими словами, суб'єкт переносить як би власний досвід на поведінку і дії іншого суб'єкта, ототожнює останнього зі своїм «Я». Інше розуміння — здійснюється або у формі «повсякденної типізації», або у формі «наукової типізації». Схема тут одна: підведення «розуміння» під системи або прийнятих в масі, в буденному житті, категорій, або — під системи наукових понять [2, 168].

Найбільш близьким до соціологічного аналізу стає методологічний підхід, запропонований соціальними психологами Г. Теджфел і Дж. Тернером, в якому вказується з одного боку на діалектичний взаємозв'язок особистісної та соціальної ідентичності, а з іншого — на деякий їхній антагонізм. У рамках соціальної психології ідентичність безпосередньо залежить від соціального оточення і, відповідно, від когнітивної та емоційної оцінки, яку виносить людина значущим групам.

Продовжуючи дослідження соціологічного підходу до питання ідентичності, Генрі Теджфел разом з Джоном Тернером формулюють основні положення своєї когнітивної схеми. Увага Теджфела була спрямована проти методологічних прийомів проведення експериментів, які практикувалися в той час, а потім й інтерпретації даних. У своїй статті «Експерименти в вакуумі» [13, 7] він постулює свої положення наступним: погоджуючись з думкою Мак Гайрі про те,

що експерименти в соціальній психології перетворилися на лабораторні, стверджує, що дані, отримані таким шляхом, неможливо проектувати на соціум, оскільки більшість експериментів проводяться в умовах діади, а потім проектується на інші соціальні групи без урахування якісної специфіки групи. Обґрунтування теорії соціальної ідентичності Теджфел починає з розробки теорії міжгрупової дискримінації. «Таким чином, міжгрупова дискримінація виникає, навіть коли власні інтереси особистості абсолютно не зачіпаються і не пов'язані з фактом сприяння інгрупі, не існує ніякого міжгрупового змагання і немає ніякої попередньої або актуальної ворожості між групами. Єдиною метою подібної дискримінації, на думку Теджфела, є встановлення відмінності між групами на користь власної, іноді навіть у тому випадку, коли це суперечить елементарним «утилітарним» її інтересам. Ці дані інтерпретувалися у Теджфела як найбільш яскравий доказ універсальності і неминучості міжгрупової дискримінації» [1, 22-23].

Грунтуючись на ідеях, що впливають із вивчення феномена міжгрупової дискримінації, Теджфел, будучи теоретиком, розробив загальну когнітивну схему. Ця схема включає наступні компоненти:

- 1) соціальна категоризація;
- 2) соціальна ідентифікація;
- 3) соціальне порівняння;
- 4) соціальна дискримінація.

У статті «Соціальне порівняння і соціальна ідентичність...» в журналі «Європейський журнал соціальної психології», Тернер дає визначення термінів, використаних когнітивної схемою Теджфела, а саме, що нас цікавить, соціальної ідентичності: «Соціальна ідентичність є напрям індивідуального знання про приналежність до певної соціальної групи, що має емоційне і оцінене значення для індивіда і його членства в групі» [15, 97]

Отже, Теджфел визнає необхідність і важливість міжгрупових відносин нарівні з міжособистісними. Причому на рівні міжгрупових відносин відбувається процес «деперсоналізації», тобто процес переходу з рівня особистісної ідентичності на рівень соціальної — персоніфікація інтересів і установок своєї групи. При цьому не відбувається «знищення», стирання самобутньої і неповторної особистості. Спостерігається превалювання соціальної ідентичності на шкоду особистісної, оскільки соціальна і особистісна ідентичності, як стверджувалося вище, є полюси одного континууму, і між ними існує зворотний зв'язок.

Незважаючи на свою привабливість і відкриття принципово нових аспектів взаємовідносин між групами, теорія не могла подолати індивідуальної

парадигми. Такий крок був зроблений Джоном Тернером, колегою і наступником Теджфела. Тернер аналізує три основні детермінанти, що призводять до формування групи: згуртованість, кооперативні взаємозв'язки, соціальний вплив. Традиційна точка зору стверджує, що згуртованість групи зростає із збільшенням міжіндивідуального тяжіння. Тернер приводить як доказ дані експериментів, які показали факт групового формування навіть при наявності спочатку негативних установок між членами групи. Діади, що складаються з індивідів, які негативно ставляться один до одного, в експериментах оцінювали свої групи як високо згуртовані. Посилаючись на Сеула, Мертона і Горнштейн, Тернер зафіксував зв'язок між бажанням надати допомогу чужинцеві і ступенем подібності з ним [14, 115-125]. Результати показали, що симпатії до нього ростуть, якщо виявляється більше подібних з ним рис. Прагнення ж надати допомогу виникало тільки тоді, коли іноземець включався піддослідними в загальну групову категорію, коли, на думку Тернера, пройдено певний критичний когнітивний поріг для визнання об'єкта допомоги членом інгрупи. Таким чином, Тернер вважає: «... такий собі може любити людей як членів групи і в той же час не любити їх як індивідів» [15, 89]. Взаємне тяжіння не є необхідною умовою формування групи.

Аналіз теорії ідентичності при всій безперечній важливості процесів ідентифікації залишає невирішеними ряд проблем, зокрема: як пояснити факт існування груп при незадовільному інтергруповому порівнянні або при повній можливості індивідуальної мобільності; чому за відсутності реальної можливості для міжгрупового порівняння, в окремих експериментах, пов'язаних з пошуком «мінімального підстави» для формування групи, відбувалася ідентифікація з групою і міжгрупова дискримінація? Нарешті, міжгруповий / міжіндивідуальний континуум показує, що ідентичність починає працювати і діє постійно там, де поведінка стає строго міжгруповою. Зазвичай, реальна ситуація складніша, ніж її конструюють в експериментах.

Теджфел і Тернер виявили існування «Я — концепції». В ній присутні особистісна і соціальна ідентичність, причому співіснують одночасно. Особистість у процесі взаємодії постійно змінює своє положення, і відповідно починає грати різні ролі. Саме тому ці два автори вводять у свою концепцію ситуативну детермінанту появи ідентичності. Причому особистісна і соціальна ідентичність є різні полюси одного континууму, і між ними, відповідно, присутній зворотній зв'язок.

Нові форми ідентичності формуються під впливом транснаціональної (глобальної) масової культури.

Ідентичність виходить за рамки національних кордонів, прагнення до особистісного безсмертя знаходить своє вираження у формах гетерогенної солідарності. На думку Ф. Гіренко, «відповідно до законів індивідуалізації кожен бажає отримати свою порцію суб'єктивності ... Кожен хоче відтепер індивідуальну пам'ять, а не універсальну; свій розум, а не машинний; свою фантазію, а не те, що вироблено в надрах безликих редакцій і мозкових трестів свідомими машинами. Але як знайти (і зрозуміти) щось своє, якщо воно весь час розпадається на щось чуже ... суб'єктивність відокремилася від людини і притулилася до машини, яка виробляє образи». Суб'єктивність стала занадто серійною. Самоідентифікація стає «модульною», знаходиться ілюзія прилучення до численних трансчасовим формам споживчої спільності. Сьогодні форми соціальної престижності, референтні моделі поведінки, норми і цінності моделюються і транслуються в рамках складного глобального інформаційного та культурного простору [11, 79].

Такі основні характеристики соціальної ідентичності. Ці характеристики, спільно з характеристиками особистісної ідентичності утворюють когнітивну схему «Я — концепції». У даній концепції ситуативно, в залежності від умов взаємодії, проявляється один з цих двох типів ідентичностей. Причому, коли в процесі взаємодії, на першому плані є соціальна ідентичність, то особистісна ідентичність не зникає з «Я — концепції» індивіда, а просто перестає бути актуальною на даному етапі. Коли ж найбільш адекватною стає особистісна ідентичність, то індивід діє, орієнтуючись саме на цю сторону своєї «Я — концепції». Велика вираженість у самосвідомості соціальної ідентичності тягне за собою перехід від міжособистісної поведінки до міжгрупової, основною рисою яких є те, що контроль за поведінкою індивіда здійснює соціальна спрямованість його самосвідомості. Як тільки на перший план в «Я — концепції» виходить соціальна ідентичність, то особистість починає сприймати навколишню соціальну дійсність з позиції приналежності до соціальної групи. Тобто сприймати себе та інших членів своєї соціальної групи які мають спільні, типові характеристики, які і визначають групу як ціле. Це призводить до акцентуації сприйманого, подібності в групі і відмінностей в аутгрупі.

Таким чином, аналіз розуміння поняття «ідентичність» дає нам підстави вважати його мультипарадигмальним. Сам термін «ідентичність» було вперше вжито в психології, але поступово цей термін увійшов до наукового обігу в таких науках, як соціологія, філософія та культурологія. В соціології до дослідження проблеми ідентичності

була прикута увага представників трьох шкіл: символічного інтеракціонізму, когнітивістської теорії та феноменології, які, аналізуючи ідентичність з різних підходів, розкривали її сутність через інтеракцію, пізнання та суб'єктивну реальність.

Література

1. Агеев В.С. Межгрупповое взаимодействие: социально-психологические проблемы / Агеев В.С. — М. : МГУ, 1990. — С. 240.
2. Барышникова И.В. Понятие идентичности в социологическом дискурсе / Барышникова И.В. // Вестн. Волгогр. гос. ун-та. Сер. 7. — 2009. — № 2. — С. 168.
3. Бергер П. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания / Бергер П., Лукман Т. — М. : «Медиум», 1995. — С. 323.
4. Вопросы социальной теории // **Научный альманах**. — 2010. — Том IV. Человек в поисках идентичности / Ин-т философии РАН; под ред. Ю.М. Резника и М.В. Тлостановой. — М. : Ассоциация «Междисциплинарное общество социальной теории», 2010. — С. 528.
5. Декомб Венсан [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://rethinking democracy.org.ua/themes/Descombes4.html>.- С. 1-2.
6. Идентичность: социально-психологические и социально-философские аспекты : коллективная монография / К.В. Патырбаева, В.В. Козлов, Е.Ю. Мазур, Г.М. Конобеев, Д.В. Мазур, К. Марицас, М.И. Патырбаева; науч. ред. К.В. Патырбаева; Перм. гос. нац. иссл. ун-т. — Пермь, 2012. — С. 250.
7. Козловець М.А. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації : монографія / Козловець М.А. — Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. — 558 с.
8. Массовая психология и анализ человеческого «Я» // В кн.: Фрейд З. Я и Оно. Т. 1. — Тбилиси : Мериани, 1991. — С. 17-20.
9. Мертон Р. Социальная теория и социальная структура / Р. Мертон. — Москва : АСТ МОСКВА: ХРАНИТЕЛЬ, 2006. — 873 с.
10. Мид М. Культура и мир детства / М. Мид. — М. : Наука, Глав. ред. восточн. лит-ры, 1988. — 429 с.
11. Савицкая Т.Е. Постсовременный мир: изменение культурной парадигмы // Глобальное сообщество: картография постсовременного мира. М., 2002. — С. 79.
12. Смелзер Н. Социология ; пер. с англ. / Смелзер Н. — М. : Феникс, 1998. — С. 688.
13. Современная зарубежная социальная психология: Тексты / под. ред. Андреевой Г.М., Богомоловой Н.Н., Петровской Л.А. — М. : МГУ, 1984. — 255с.
14. Сушков И.Р. Социально-психологическая теория Джона Тернера // Психологический журнал.- 1993. — том 14. — № 3. — С. 115-125.
15. Turner J. The experimental social psychology of intergroup behaviour // Intergroup Behaviour / Eds J.Turner, H. Giles. — Oxford, 1981. — P. 66-101.

Полищук Р. Социально-философский анализ понятия идентичности. — Статья.

Аннотация. Современное общество меняется очень быстро, что не дает идентичности быть четко сформированной, устойчивой. Этот динамичный процесс в глобальном пространстве создает проблему исследования формирования идентичности, является актуальным для нашего времени. Именно результат отождествления индивида с группами и сообществами, по нашему мнению, позволяет осознать его место в мире, принадлежность к определенной категории, социальной группы. Социологический подход к изучению понятия идентичности позволяет проследить создание нового типа идентичности в условиях социальных и политических изменений. Цель статьи — осуществить анализ природы культурной идентичности в социально-философском аспекте.

Ключевые слова: идентичность, социальная идентичность, социализация, референтная группа.

Polishchuk R. Social and philosophical analysis of the concept of identity. — Article.

Summary. Modern society is changing very quickly, not giving identity to be clearly established, stable. This dynamic process in a globalized space research creates a problem of identity formation that is relevant to the present. It is the result of the identification of the individual groups and communities, in our opinion, allows to understand his place in the world, belonging to a certain category of social groups. Sociological approach to the study of the concept of identity allows for the creation of a new type of identity in terms of social and political change. The purpose of the article — to analyze the nature of cultural identity in social and philosophical aspect.

Keywords: identity, social identity, socialization, reference group.